

Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri¹⁻²

Location Selection in Ski Resorts: Van and Bitlis Province Examples

Bahtiyar AYDIN* Faruk ALAEDDİNOĞLU**

* Arş. Gör., Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.

** Prof. Dr., Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.

ORCID:

B.A.: 0000-0003-2333-6001

F.A.: 0000-0002-1682-7438

Corresponding Author:

Faruk ALAEDDİNOĞLU

Email

falaeddinoglu@hotmail.com

Citation:

Aydın B. ve Alaeddinoğlu, F., (2020). Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri, *Journal of Academic Tourism Studies*, 1(1): 59-83.

Özet

Eğlence turizmi kapsamında değerlendirilen kış sporları Türkiye'nin turizm arzında önemli bir yere sahiptir. Ancak kayak merkezlerinin kuruluş yerleriyle ilgili yaşanan sorunlar kış sporlarında verimsizliğe neden olmaktadır. Bu durum rekreasyon amaçlı turizm faaliyetlerini sınırlandırmakta, kayak merkezlerinin kurulduğu illerin gelecekte alacağı pozisyon açısından olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin birçok ilinde karşılaşılan bu durum Van Abalı Kayak Merkezi ve Bitlis Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nde de mevcuttur. Söz konusu kayak merkezlerinin yer seçiminden kaynaklı verimlilik sorunları bu çalışmaya konu edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, kayak merkezlerinin yanlış yer seçiminden kaynaklı sorunların başta ekonomik kayıplar olmak üzere çevresel sorunlar ve olası kış sporları yatırımlarını ne denli olumsuz etkilediği gerçeğini bütün paydaşların bilgisine sunmaktır.

Bu çalışma, Van ve Bitlis illerinin kış turizm potansiyelini konu alan bir Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında üretilmiş ve araştırma alanında bulunan kayak merkezlerinin yer seçimlerinin doğruluğu ve verimlilikleri üzerine odaklanmıştır. Kayak merkezlerinin lokasyon özelliklerini saptayabilmek adına konu uzmanlarıyla birlikte üç sezon gözlemler yapılmıştır. Bu bağlamda yer seçiminin doğru ve işletmenin verimli çalışıp çalışmadığını ortaya koymak adına öncelikle konu uzmanları ve işletme yöneticileriyle altışar sorudan oluşan bir mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca saha çalışması ve mülakatları desteklemek adına Yüksek Lisans tezinde uygulanan ve yirmi üç sorudan oluşan bir anketin üç sorusu bu çalışma için kullanılmıştır. Bütün bu veri toplama araçlarından elde edilen genel sonuç, Abalı ve Nemrut Kardelen Kayak merkezlerinin yer seçimlerinin yanlış olduğunu göstermiştir. Bu nedenle bazı yıllar bütün bir sezon (2018-2019) kayak yapılamamakta, bazı yıllarda ise sadece çok kısıtlı bir süre kayak yapılabilmektedir. Şüphesiz bu durum hem bölgede yaşayan insanların rekreatif faaliyet ihtiyacını karşılayamamakta hem de bölgeye yapılabilecek muhtemel kış turizm yatırımlarının önünde büyük bir engel olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kış turizmi, kayak merkezi, lokasyon seçimi, Van, Bitlis

¹ Bu çalışma Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 2015-SOB-YL192 nolu Yüksek Lisans tez projesinden üretilmiştir.

² Bu çalışma daha önce 1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresinde (2019) özet bildiri olarak sunulmuştur.

Abstract

Winter sports, which are evaluated within the scope of recreational tourism, have an important place in Turkey's tourism offer. However, the problems related to the establishment locations of ski centers cause inefficiency in winter sports. This case limits recreational tourism activities and causes negative situations to arise in terms of the provinces' future position where ski centers have been established. This situation, encountered in many provinces of Turkey, is also existing for Van Abalı Ski Center and Bitlis Nemrut Kardelen Ski Center. The efficiency problems of these ski centers arising from the choice of location are the subject of this study. Therefore, the purpose of this study is to present to all stakeholders the fact that the problems caused by the incorrect choice of location of the ski centers affect the environmental problems, especially economic losses, and potential winter sports investments.

This study was produced as part of a master's thesis on the winter tourism potential of Van and Bitlis provinces and focused on the accuracy and efficiency of the location selection of the ski centers in the research area. Field observations were carried out for 3 seasons with subject matter experts in order to determine the location characteristics of the ski resorts. In this context, an interview consisting of six questions was conducted primarily with subject matter experts and business managers in order to show whether the location choices are correct and businesses work efficiently. In addition, three questions of a survey consisting of 23 questions applied in the master's thesis were used for this study to support fieldwork and interviews. The overall result from all these data collection tools demonstrated that the location choices of Abalı and Nemrut Kardelen Ski resorts were incorrect. For this reason, some years skiing cannot be done for a whole season (2018-2019), while in some years only skiing can be done for a very limited period of time. Undoubtedly, this situation both cannot meet the recreational activity needs of the people living in the region and stands as a major obstacle to possible winter tourism investments in the region.

Keywords: Wintertourism, ski center, location selection, Van, Bitlis

GİRİŞ

Ekonomik faaliyetler ve yatırımlar için en doğru yer neresidir? sorusu tarihsel olarak oldukça eskiye dayanmaktadır. İlk olarak 1826 da Von Thünen tarımsal konum teorisini (İzole Devlet) geliştirmiştir. Ardından Weber (1909) endüstriyel konum teorisini, Christaller (1933) merkezi yer teorisini ve Losch (1944) ekonomik konum teorisini ortaya koymuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın yarattığı küresel dönüşümden lokasyon teorisi de nasibini almış ve klasikten modern sahneye geçiş yaşanmıştır. Daha sonrasında Isard (1956), Moses (1958), Smith (1971), Holaham ve Bechman, Lancaster gibi araştırmacılar lokasyon teorisine değişen koşullar, ortaya çıkan yeni dinamikler ve ihtiyaçlar doğrultusunda farklı boyutlar kazandırmışlardır (Fengru & Guitang, 2019).

Uzun zamandır bilim insanlarını meşgul eden lokasyon (konum) teorisi esasen ekonomik coğrafyanın ve bölgesel ekonominin kalbini oluşturmaktadır (Gorter & Nijkamp, 2001). Konum teorisi, temelde ekonomik faaliyetlerin nerede yer aldığı ve yer alması gerektiği ile ilgilenmektedir. Teori bir yandan ekonomik faaliyetlerin coğrafi boyutuna açıklama getirirken bir yandan da hem işletmelerin hem de bireylerin davranışlarını analiz etmektedir. Bu açıklama ve analizi yaparken lokasyon teorisi şu sorulara yanıt aramaktadır;

- Bir işletme veya bireyin bir konumu seçmesini sağlayan temel etkenler/güdüler nelerdir?
- Bir işletme veya bireyin faaliyetleri için en uygun konumun özellikleri nelerdir?
- Konum seçim kararının toplumsal, ekonomik, kültürel, siyasi ve mekânsal sonuçları ve uygulamaları nelerdir?

Böylece teori sadece firmaların değil aynı zamanda bireylerin hatta devletin/kamunun yer seçim davranışları ve bunların sonuçları ile uğraşmaktadır (Yavan, 2020).

Bu bağlamda bu çalışmada bir kayak merkezinin kurulması için "uygun lokasyon neresidir?" ve "sahip olması gereken özellikler nelerdir?" sorularına cevap aranmıştır. Kayak merkezleri için uygun lokasyonun özellikleri ortaya konulduktan sonra Van Abalı Kayak Merkezi ile Bitlis Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nin "yer seçim kararı doğru mudur?" ve "mevcut lokasyon seçiminin sonuçları nelerdir?" soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

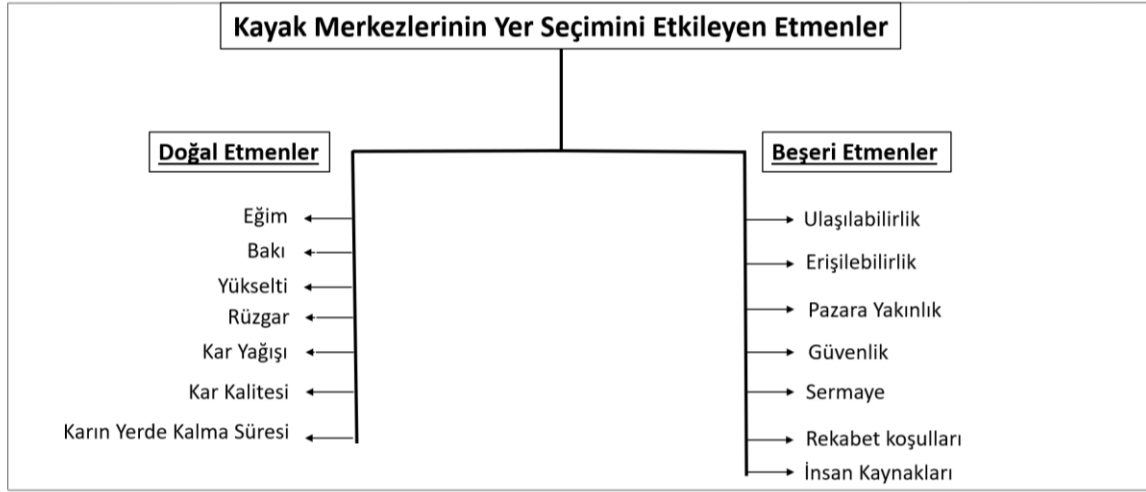
İlgili alanyazın incelendiğinde kayak alanlarının verimli bir şekilde işletilebilmesinin esas olarak uygun bir doğal çevreye ve yerel sosyo-ekonomik koşullara bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Kayak alanları, bir yandan arazi ve iklim koşulları gibi doğal koşullar tarafından kontrol edilirken bir yandan da yerel sosyo-ekonomik koşullar tarafından da kontrol edildiğine dikkat çekilmektedir (Gilaberte-Búrdalo & vd., 2017; Morey, 1984; 1985). Bu nedenle, kayak alanlarının konumlarını belirlemek için hem doğal hem de sosyoekonomik koşullar dikkate alınmalıdır (Fukushima & vd., 2002).

Bu anlamda yapılan çalışmalar irdelendiğinde, araştırmaların mevcut kayak merkezlerinin lokasyon özelliklerine ve potansiyel uygun alanların belirlenmesine odaklandıkları görülmektedir. Örneğin Siberman ve Ress (2010) Kayalık Dağları bölgesinde 2006–2007 sezonunda faaliyet gösteren 85 bağımsız kayak merkezinin konumlarını *mevsimsel kar yağış miktarı, potansiyel kayak mevsimi, Ulusal Orman arazisine yakınlık ve kayakçılar ile diğer ziyaretçiler için pazarı temsil edecek nüfus merkezlerine yakınlık* kriterlerine göre değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak da uygun lokasyon seçiminde kullanılabilir bir CBS modeli ortaya koymuşlardır. Giambone (2011) ise 6 faktöre göre (*ortalama yıllık yağış, ortalama kış sıcaklığı, yükselti, otoyola yakınlık, Milli Park Hizmet Alanına göre konum ve büyük nüfus merkezlerine yakınlık*) Montana Eyaleti'ndeki kayak merkezi kurmak için uygun potansiyel alanları belirlemeye çalışmıştır. Akın ve Erdoğan (2017) da uzaktan algılama ve CBS sistemlerini kullanarak Aladağlar'da kış sporları için uygun alanları ortaya koymak için kar örtüsü, mevcut arazi kullanım durumu, sayısal yükseklik modelinden elde edilen yükselti, eğim ve bakı verileri kullanılarak tespit etmişlerdir. Ancak bu çalışmada lokasyon seçiminin beşerî koşulları göz ardı edilmiştir.

Literatürde lokasyon seçim kriterlerinin turistlerin destinasyon seçimleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Pearce (2005) turistlerin destinasyon seçim kararlarını iç ve dış faktörlerin belirlediğini vurgulamıştır. Pearce'ın bu savından hareketle Konu vd. (2011) kış aylarında turistlerin bir kayak merkezine seyahat etme kararının, kişisel özellikler ve güdüler ile kayak merkezinin yokuş kayağı hizmetleri altyapısı, kros kayak hizmetleri altyapısı, restoranlar, sosyal hayat, spa hizmetleri gibi fiziksel özelliklerinin bir sonucu olduğunu varsaymışlardır. Benzer şekilde Klenosky vd. (1993), Riddington vd. (2000) ve Von vd. (2008) 'nin de elde ettikleri bulgular, kış turistlerinin destinasyon seçiminde kar koşulları ve pist özellikleri başta olmak üzere lokasyondan kaynaklı faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla kayak merkezlerinin yer seçim koşulları turistlerin tercihlerini etkilemekte ve destinasyon seçimlerinde belirleyici olmaktadır.

KAYAK MERKEZLERİ İÇİN UYGUN LOKASYONUN ÖZELLİKLERİ

Kayak merkezlerinin en yüksek verimlilikte kullanılabilmesi kuruldukları alanın doğal ve beşerî koşullarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle kayak merkezlerinin kuruluşuna etki eden faktörler öncelikle bu iki başlık altında sınıflandırılabilir.

Kayak Merkezlerinin Yer Seçimini Etkileyen Doğal Etmenler

a) Topografik Etmenler

Kış sporları kar üzerinde kaymaya dayanan sportif aktiviteler olduğu için yüzey şekillerinin buna imkân verecek özellikte olması gerekir (Aydın, 2016). Kayak merkezlerinin kurulabilmesi için öncelikle kar yağışı alabilecek uygun bir yükseltinin ve çeşitli kış sporlarına olanak sağlayacak farklı eğim şartlarının varlığı en önemli etkenlerdir. Bunların yanı sıra karın yerde kalma süresi ve kar kalitesini doğrudan etkileyen bakı ve rüzgâr koşullarının da uygun olması gerekmektedir.

Yükselti, yeterli ve kaliteli kar yağışı ile karın yerde kalma süresini doğrudan etkilemektedir. Zira yükseltinin artmasına bağlı olarak sıcaklık şartlarında yaşanan düşüşler karın yağması için uygun koşulların oluşmasına olanak tanıdığı gibi (Günel, 2013) karın yerde kalma süresini de doğrudan etkiler. Dolayısıyla kış sporları için en önemli değişkenin yükselti olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Şüphesiz karın yerde kalması ve yağın miktarı kıyıda iç kesimlere doğru gidildikçe de değişmektedir.

Yükselti nedeniyle değişen bir diğer etken ise atmosferdeki nem miktarıdır. Yükselti arttıkça nem oranı düşer (Erol, 2004:204) ve bu durum kar kalitesi açısından önemlidir. Atmosferdeki nem miktarı çeşitli yollarla kar kalitesi üzerinde etkilidir. Bunlardan birincisi yüksek nemliliğin hava durumunda ılımanlaştırıcı etkiye yol açarak karın erimesini hızlandırmasıdır (Demiroğlu, 2013). Erimeye bağlı olarak sulanan kar örtüsü sıcaklığın düşmesiyle donmakta ve kayak için tehlikeli bir zemin oluşturmaktadır. İkincisi ise havadaki nemin yağış esnasında kar tanelerine yapışarak daha sulu bir kar yağışına neden olmasıdır. Bu durum da kış sporları açısından kar kalitesini olumsuz etkilemektedir. Nem seviyesinin düşük olduğu alanlar ise kayak için en uygun olan toz kar oluşumuna olanak vermektedir. Sonuç olarak nemliliğin yüksek veya düşük olması kayak sporunun hem kalitesini hem de güvenliğini etkilemektedir.

Kış sporları açısından irtifa değişikliğinin neden olduğu bir diğer etkende atmosferdeki oksijen miktarında ve atmosfer basıncında meydana gelen azalmadır. Kısa mesafelerde yüksek irtifa farkına maruz kalmak insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yapabilmektedir. Deniz seviyesinden yükseldikçe, oksijen miktarının azalması buna bağlı olarak solunan havanın değişmesi, atmosfer basıncının ve sıcaklığın azalması akciğer ve beyin fonksiyonlarında tahribata neden olabilmektedir (Koyuncu, 2020). Yükseltiye bağlı olarak insan vücudunda meydana gelen fizyolojik değişimlere göre yüksekliğin sınıflandırması şu şekildedir; 1520-2440 m orta irtifa, 2440-4270 m yüksek irtifa, 4260-5490 m çok yüksek irtifa, 5490 m ve üzeri ekstrem irtifa olarak ayrılabilir. 2500m ve üzerindeki yükselti değerleri yüksek irtifa hastalıklarının başlayabileceği sınır olarak kabul edilmektedir (İkizceli & Akdeniz, 2017).

Kayak merkezlerinin kurulabilmesi için uygun olan yükselti kuşağı Uluslararası Kayak Federasyonu (F.I.S.) tarafından belirlenmiştir. Sporcu sağlığını olumsuz etkileyebileceği için

3000m'nin üzerindeki yükselti kuşağı uygun olmayan alan olarak belirlenmiştir. Ulusal ve uluslararası organizasyonlarda F.I.S.'in kriterleri dikkate alınmaktadır. Örneğin kuzey disiplini yarışları için 1650m'ye kadar olan yükselti kuşağı tercih edilmektedir (Doğaner, 2012). Ancak 3000m yükseltisinin üzerinde karın yerde kalma süresi ve kar kalitesi daha uygun olduğu için bireysel kayak tutkunları için cazip gelebilmektedir.

Sonuç olarak, yükselti faktörü kış sporları için gerekli ve yeterli kar yağışının gerçekleşebilmesi için en önemli etkidir. Uluslararası standartlar ve yerel dinamikler doğrultusunda kurulacak olan bir kayak merkezinin en az 1200-1500m yükselti alt sınırında olması gerekir. Eğer tesis uluslararası ve ulusal müsabakalar için kurulacaksa 3000m üst sınır olarak belirlenmelidir. Bu müsabakalar dışında macera tutkunu turist profiline de hitap etmek isteniyorsa daha üst irtifalara kadar da tesisleşme yapılabilir.

Bakı sözcüğü klimatolojide güneşe dönük olan dağ yamacını ifade etmek için kullanılır. Yarım kürelere göre farklılık gösteren bakı Kuzey Yarım Küre'de güneye, Güney Yarım Küre'de ise kuzeye bakan yamaçtır. Bakı yamacı güneş radyasyonuna daha fazla maruz kaldığından diğer yamaca göre daha fazla ısınır. Bu nedenle karın yerde kalma süresi diğer yamaçla mukayese edildiğinde çok daha kısadır. Aynı şekilde karın erken erimesi, sulanması ve yumuşaması bu yamaçta kar kalitesinin de düşük olmasına yol açar. Bakı yamacının tersi yamaçta ise tam tersi durumlar söz konusudur. Minimum düzeyde güneş radyasyonuna maruz kalan bu alanlarda karın erimesi gecikmekte, yerde kalma süresi uzamakta ve aynı zamanda kar kalitesi daha uzun süre muhafaza edilebilmektedir.

Bakı, kayak merkezleri kurulurken mutlaka göz önünde bulundurulması gereken şartlardandır. Aksi takdirde Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nde olduğu gibi birçok açıdan olumsuz sonuçları ile karşılaşılabilir. Bu gibi durumlara maruz kalmamak için her iki yarım kürede de kendi kutuplarına bakan yamaçlar kayak merkezi kurulumu için tercih edilmelidir. Yani Kuzey Yarım Küre'de kuzey ve ara yönlerine bakan yamaçlar, Güney Yarım Küre'de güney ve ara yönlerine bakan yamaçlar uygundur.

Kış sporları tercih edilen tarza göre farklı *eğim* koşulları talebi olan bir sportif faaliyettir. Örneğin "kuzey disiplini" tercih edilmişse eğimi az, düz veya düze yakın bir alan tercih konusudur. Çünkü kayaklı koşu(mukavemet-crosscountry) yarışlarıyla karakterize olan kuzey disiplininde yüksek eğim değerleri olumsuzluğa yol açan bir koşuldur. Fakat dünyada çok daha yaygın olan ve yüksek seviyelerden alçak seviyelere kayılarak inilen "Alp Disiplini"nde farklı eğim değerlerine sahip yamaçlara ihtiyaç vardır. Pist olarak kullanılacak olan yamaçların eğimi eğitim, serbest kayak ve yarışmalar için farklılık göstermektedir (Doğaner, 2012).Kış sporları için alanın uygun eğim değerleri %15 ile %70 arasında değişmektedir. Ancak ifade edilen rakamlar kış sporlarının niteliğine göre farklılık gösterir. Eğitim amaçlı yapılan sporlar için uygun eğim değeri %15 iken bu oran serbest kaymada %50'ye, yarış için olanlarda %60 ile 70'e yükselir.

Kayak pistleri eğim derecelerine göre sınıflandırılmaktadır. Ülkeden ülkeye birtakım farklılıklar içermekle birlikte pistler zorluk derecelerine göre çeşitli renklerle sembolize edilir. Yeşil, siyah, mavi ve kırmızı renkler en çok kullanılan renklerdir. Aşağıdaki şemada çeşitli ülkelerin pist zorluk derecelerine göre kullandıkları semboller gösterilmektedir.

Tablo 7: Farklı ülkelerde kullanılan pist renk ve sembolleri (Bocchiaro, 2020) (www.travel-information.org, 2020) (https://en.wikipedia.org, 2020)

Avrupa		Kuzey Amerika		Japonya	
Renk-sembol	Eğim	Renk-sembol	Eğim	Renk-sembol	Eğim
 Eğitim		 En kolay	%6-25	 Acemi	%6-25
 Kolay	%6-25	 Orta düzey	%25-40	 Orta düzey	%40-60

 Orta düzey	%25-40	 Siyah Elmas	%40+	 Zor/uzman	%60+
 Zor	%40+	 Çift siyah elmas	Aşırı dik, engeller, dar patikalar, tehlikeli, en deneyimli kayakçılara uygun		
 Çok zor	%70+	 Varyasyonlar	Artan zorluğu belirtmek için bir sembolün iki katına çıkarılması veya orta zorluk derecesini belirtmek için iki farklı simgenin birleştirilmesi gibi varyasyonlar kullanılır		
		 Parklar	Yarım borular, ekstrem spor engelleri içerir		

Uluslararası Kayak Federasyonunda benzer bir pist sınıflaması yapmıştır. Yeşil, mavi, kırmızı ve siyah renklerle sembolleştirilen pistler belli oranda diğer renkteki pistlerin özelliğini taşıyan kısımlara sahip olabilirler. Bu kısımlar genel ortalama eğim değerini etkilemektedir. F.I.S.'ın Alp Kriterlerine göre yaptığı sınıflandırmada kayak pistleri zorluk dereceleri ve özellikleri şu şekilde belirlenmiştir;

Tablo 8: F.I.S. kriterlerine göre pist özellikleri (Gövsa, 2020)

Pist Rengi	Özellikleri
Yeşil	Acemiler için uygun, %5-15 arası eğime sahip, pist genişliği en az 30m
Mavi	Orta derece tecrübeliler için uygun, %25-35 arası eğime sahip, pist genişliği en az 30 m.
Kırmızı	İyi derecede kayak yapanlar için uygun, %35-60 arası eğime sahip, genişlik 30 m.
Siyah	Zor pistler, %60-100 eğimli (maksimum 45 derece), pist genişliği 40-60m arasında

Eğim, pistlerin özelliğini belirleyen en temel kriterlerden biridir. Eğim değerine göre hem pistleri kullanacak sporcu kitlesi değişmekte hem de yapılabilecek etkinlikler çeşitlenmektedir. Bu nedenle kayak merkezleri kurulurken tüm zorluk derecelerine sahip yamaçların varlığı büyük önem arz etmektedir.

b) Klimatolojik Etkenler

Tesisin konuşlandırılacağı alanın *rüzgâr* koşulları birçok açıdan yapılacak faaliyetleri etkileyebilmektedir. Doğrudan hava akımlarına açık olan kayak merkezleri birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlardan ilki pistlerdeki kar örtüsünün süpürülmesidir. Sürekli rüzgâra maruz kalan pistlerde kar örtüsü aşınır ve başka alanlara taşınır. Bu nedenle bazı kısımlarda çıplak zemini yüzeye çıkararak kayak yapılmasına engel teşkil eder. Rüzgârın sıcaklık karakteri de bazen olumsuzluklara yol açabilir. Ilık esen rüzgarlar karın erimesine neden olurken aşırı soğuk estiğinde sporcuları rahatsız edebilmektedir.

Bir diğer önemli sorun ise taşıyıcı sistemlerin güvenliğini tehdit etmesidir. Bir halat vasıtasıyla asılı şekilde hareket eden telesiyej, teleski ve gondol gibi ziyaretçileri taşıyan mekanik sistemler hızlı rüzgarlara maruz kaldığında aşırı sallanmakta ve yolcu güvenliğini tehdit etmektedir. Hatta zaman zaman halatların kopmasına dahi neden olabilmektedir. Rüzgârın neden olduğu bir diğer sorun da sosyal donatıların çatı ve benzer donanımların uçmasına yol açmasıdır. Bu sebeplerden dolayı kayak merkezi yer seçiminde sahanın rüzgâr koşulları saptanıp mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Pistlerin kurulacağı alanlarda hâkim rüzgâr yönü, esme sıklığı ve esme hızı gibi meteorolojik gözlemler yapılmalıdır.

Kış sporları kar varlığı ile alakalı bir spor olduğundan kayak merkezlerinin verimliliğini belirleyen en önemli etkenlerden biri de yeterli *kar yağışının* gerçekleşmesi ve yeterli kalınlığa ulaşabilmesidir. Kış turizminin finansal olarak uygulanabilirliği, yeterli kar koşullarına bağlıdır (Elsasser & Burki, 2002). Yağış azlığı veya yüksek sıcaklıklar nedeniyle yeterli miktarda kar olmaması, özellikle küresel ısınma bağlamında, kış sporları destinasyonları için büyük bir sorundur (Rixen & vd., 2011). Bu nedenle kayak merkezlerinde kar güvenirliliği büyük önem arz etmektedir. Bir kayak tesisinin kar varlığı açısından güvenilir sayılabilmesi için 1 Aralık'tan 15 Nisan'a kadar en az 100 gün 30cm'nin üzerinde kalınlıkta kar örtüsüne sahip olması gerekir (Rixen & vd., 2011). Crov vd. yapmış oldukları çalışmada kayak yapabilmek için en az 2,5 cm kar kalınlığının yeterli olacağını savunmuşlardır. Fakat çok az kayak pisti bu kalınlıktaki karda kayak yapmaya imkân verecektir (Scott, vd. 2007). Çünkü 30 cm 'nin altındaki kar kalınlığı hem kayak ekipmanlarına hem de zemine zarar verilmesine neden olacağından kayak yapmak için uygun değildir (Zeydan & Sevim, 2008).

Kış sporları açısından karın miktarı kadar *kar yağışlı gün sayısı* da önemlidir. Ne kadar uzun bir periyotta taze kar yağışı gerçekleşirse pistlerin yüzeyi tazelenecek ve böylece kayak kalitesini arttıracaktır. Kar yağış miktarı enlem, karasallık ve yükseltiye göre değişiklik göstermektedir. Karasallık derecesi yüksek, nemli hava kütlelerini karşılayan dağlık alanlar daha fazla kar yağışı alır. Bu alanlarda sıcaklık değerlerinin de düşük olması nedeniyle karın yerde kalma süresinde aynı şekilde artış göstermektedir.

Yeterli miktarda kar yağışı gerçekleştikten sonra *karın yerde kalma süresi* kayak sezonunun uzunluğunu belirlemektedir. Bu nedenle kar örtüsünün yerde kalma süresi kayak merkezinin verimliliğini doğrudan etkilemektedir. Karın yerde kalma süresini etkileyen ana etkenler ise yükselti, bakı, nemlilik ve rüzgâr koşullarıdır. Yükselti arttıkça sıcaklığın ve nemin azalması karın erimesini yavaşlatır (Demiroğlu, 2014). Kıyılardan iç kesimlere doğru gidildikçe de nemliliğin azalması ve karasallığın artmasına bağlı olarak kar yağışı ve kar örtülü gün sayısı artış gösterir. Bu nedenle yüksek dağlık alanlar daha uzun süre kalın kar örtüsü altında kalır. Fakat günümüzün en önemli küresel sorunlarından olan iklim değişikliği kar yağışları üzerinde de etkilidir. Bu durum kayak merkezlerini de tehdit etmektedir. Öyle ki normal koşullarda herhangi bir problem yaşanmayacak merkezlerde dahi yeterli kar yağışı gerçekleşmeyebilmektedir. Bu nedenle uzun vadeli projeksiyonlar yapılmalı ve iklim değişiklikleri de dikkate alınmalıdır.

Kış sporları için *karın kalitesi* de çok önemlidir. En kaliteli ve güvenli kayak toz kar üzerinde yapılabilir. Toz kar oluşumu için nemin az, sıcaklıkların da çok düşük olması gerekir (Doğaner, 2012). Bu koşullar altında kristalize olan kar taneleri yumuşak bir zemin oluşturur. Sıcaklık ve nem koşullarının uygun olmadığı alanlarda ise karın kalitesi düşer.

Kayak Merkezlerinin Yer Seçimini Etkileyen Beşerî Etmenler

Sadece tek bir değişken üzerinden değerlendirme yaparak lokasyon tercihi yapmak doğru değildir. Kayak merkezleri için kuruluş yeri seçiminde doğal koşulların uygun olması kadar insanla ilişkili çeşitli değişkenlerinde hesaba katılması doğru karar verebilmek için bir gerekliliktir.

Bu kapsamda kayak merkezinin kuruluş yerinin *ulaşılabilir* bir lokasyonda olması gereklidir. İnsanların o noktayı kullanabilmeleri için merkezlerin ulaşım sistemlerine entegre olabilecek özelliğe sahip olması gerekir. Pazar olarak hedeflediği alana hizmet verebilmek için gerekli olan ulaşım altyapısının hazır olması yatırımın başarılı olmasını sağlayacaktır.

Bir yatırımın planlanması yeni bir mekânın tasarlanması anlamına gelmektedir. Tasarım yapılırken de herkesin bu alandan faydalanabileceği şekilde planlanma yapılmalıdır. Beklentileri, ihtiyaçları farklı olan kişilerin başkalarına ihtiyaç duymadan buraya ulaşabilmesi gerekir. Bu şekilde farklı sosyal, ekonomik ve kültürel yapıdaki insanların bir mekânı rahatlıkla, kendilerini güvende hissederek kullanabilecek olmaları oranının *erişilebilir* olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle kayak merkezlerinin de kuruluş yeri tercihi yapılırken farklı kitlelerin rahatlıkla ulaşabilecekleri ve kullanabilecekleri bir nokta tercih edilmelidir. Ulaşım sistemleri, fiyatlandırmalar ve hizmet yelpazesi bunu desteklemelidir.

Kış sporları tutkuyla yapılan bir spor dalıdır. Bu spora ilgisi olan bir kişi maddi gücünün el verdiği imkanlar doğrultusunda mesafe tanımadan bu deneyimi yaşamak için seyahat edebilmektedir. Ancak kayak merkezlerinin de hitap edecekleri kitlenin kendilerine ulaşabilecekleri mesafede olmaları yani hedeflediği *pazara yakın* olması oldukça önemlidir. Adeta zamanla bir yarış şeklinde geçen gündelik yaşam içerisinde mesafenin az olması büyük bir çekiciliğe dönüşebilmektedir. Mesafenin çekiciliği ulaşım teknolojileri ile de desteklendiğinde çok daha geniş bir kitleye hitap edebilmenin yolunu açabilmektedir. Özellikle havayolu yatırımları tüm turizm faaliyetlerinde olduğu gibi kış turizmini de önemli ölçüde desteklemektedir.

İnsanlar ancak kendilerini güvende hissettikleri ortamlarda rekreatif faaliyetlerde bulunma eğilimindedirler. Hiç kimse kendisini güvende hissetmediği bir yerde tatilini geçirmek istemez. Kayak merkezleri içinde geçerli olan bu durum, lokasyon tercihinde belirleyici bir etkidir. *Güvenlik* koşullarının sağlanamayacağı konumlarda bir tesis inşa etmek çok doğru olmayacaktır. Ülkemizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yer alan kayak merkezleri bu durumun olumsuz sonuçlarıyla zaman zaman karşılaşmaktadır. Bu bölgelerde güvenlik sorunları nedeniyle zaman zaman faaliyetine ara vermek zorunda kalan tesisler bulunmaktadır (Sarıkamış ve Merga Bütan Kayak Merkezleri gibi). Aynı zamanda afet açısından da güvenli bölgelerin tercih edilmesi elzemdir. Dağlık alanlarda sıklıkla yaşanan çığ, kaya düşmesi gibi afetler bakımından kayak merkezinin kuruluşu için düşük riskli alanlar seçilmeli, ayrıca risk düşük olsa dahi mutlaka gerekli önlemler alınmalıdır.

Yapılan her yatırımın bir maliyeti vardır. Kayak merkezi kurmak da oldukça maliyet gerektiren bir iştir. Bu nedenle masrafları ve hizmetleri karşılayacak bir *sermayenin* varlığı yatırımı gerçekleştirebilmek için ön koşuldur. Tesisin kurulacak olduğu yer seçilirken de sermaye miktarı belirleyici olacaktır. Sermayenin büyüklüğüne göre tesis kapasitesi belirlenebilecek ve bu kapasiteye göre de yer tercihi yapılacaktır.

Tesisin kurulacağı bölgenin yakınlarında bulunan diğer tesislerde *rekabet koşulları* açısından kuruluş yeri karar aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır. “Kurulacak yeni tesisin diğer ya da diğerlerinden artı yönü ne olacaktır?” ve “İnsanlar neden onları değil de yeni yatırımı tercih etsinler?” sorularının yanıtı hazır olmalıdır. Bunun için doğru bir pazarlama ve tanıtım stratejisi geliştirilmelidir. Kurulacak yeni tesis için yakındaki, çevredeki diğer kayak merkezlerinin gölgesinde kalmayacak ve rekabet edebilecek bir lokasyon seçilmelidir.

Bir yatırımın sürekliliği ihtiyaç duyulan *insan kaynaklarının* varlığı ile mümkündür. Planlamadan uygulamaya ve işletmeye kadar tüm süreçlerde kalifiye iş gücüne ihtiyaç vardır. Kayak merkezinin kaliteli ve sürdürülebilir hizmet üretebilmesi buna bağlıdır. Bir kayak

merkezinin kayak eğitmeni, mekanik tesis ve araç-gereç operatörü, yeme-içme çalışanları gibi çeşitli alanlarda yetişmiş elemanlara ihtiyacı vardır. Bu nedenle gereksinim duyulan işgücünü eğitecek alt yapının da önceden hazırlanmış olması gerekmektedir.

YÖNTEM

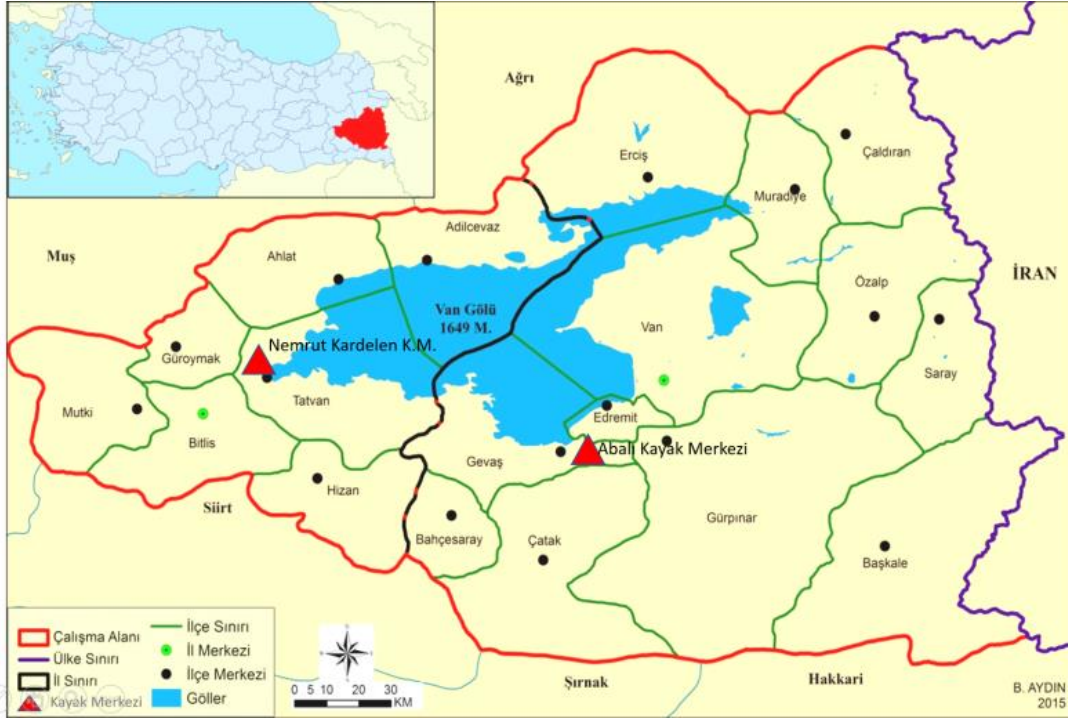
Van ve Bitlis illerinin kış turizm potansiyelini konu alan bir Yüksek Lisans tez çalışmasının bir bölümünü oluşturan bu çalışma, kış spor faaliyetlerinin gerçekleştirildiği kayak merkezleri için yanlış lokasyon tercihlerinin hangi sonuçları doğurduğu üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda belirlenen kriterler kapsamında Van İli'nde bulunan Abalı Kayak Merkezi ve Bitlis İli'nde bulunan Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nin kuruluş yerlerinin uygunluğu araştırmaya konu edilmiştir. Zira bu çalışmayla kayak merkezlerinin kuruluş yeri seçimine dikkat edilmesi gerektiği, aksi taktirde ekonomik kayıpların yaşanacağı, insanların rekreatif amaçlı kayabilme şanslarının ellerinden alınabileceği ve daha önemlisi bir kış spor merkezi olabilme şansının nasıl yok edilebileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacına hizmet etmek adına alan çalışmaları ve mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, yer seçiminde en doğru kararı verebilmek adına Yüksek Lisans çalışması süresince yaklaşık üç kayak sezonu boyunca kayak eğitmenleriyle birlikte hem Bitlis hem de Van'da araştırmaya konu olan sahalarda gezi ve gözleme dayalı birçok saha çalışması gerçekleştirilmiş ve konuya ilişkin veriler toplanmıştır. Bu bağlamda Van ve Bitlis illerinde kayak merkezi yer seçiminde, öncelikle en doğru değerlendirmeyi yapacağını düşündüğümüz aktif kayak eğitmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişiler hem kayak sporu açısından uzman ve eğitici kimliğe sahip olmaları hem de uzun yıllardır bölgede yaşayan insanlar olmaları nedeniyle tercih edilmişlerdir. Söz konusu kişilerle özellikle kayak sezonu olarak adlandırılan zaman aralığında (Aralık-Şubat arası) alan gezileri yapılmış ve bu geziler süresince hem mevcut kayak merkezlerinin durumuna yönelik sorular yöneltilmiş hem de alternatif alanların varlığı değerlendirilmiştir. Nemrut kardelen kayak merkezinde üç kayak hocası ve Abalı kayak merkezinde ise iki kayak hocası ile altı sorudan oluşan bir mülakat yapılmıştır. Görüşmeler farklı zaman aralıklarında gerçekleştirilen saha araştırmaları sırasında tüm günü kapsayacak şekilde yapılmıştır. İkinci olarak kayak merkezlerinde yer alan işletmelerin yöneticileriyle (2 kişi) yer seçimi ve verimlilik üzerine altı sorudan oluşan bir mülakat gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü olarak da nicel araştırma yönteminin veri toplama aracı olan anket tekniği kullanılmıştır. Alaeddinoğlu vd.' (2011)'nin "*Van Gölü Havzası Batı Kesiminde Ekoturizm Potansiyel Kaynaklarının Derecelendirilmesi ve Turist Profilinin Belirlenmesi*" amacıyla yapmış oldukları çalışmada kullandıkları anket formu kış turizmine uyarlanmış ve bu çalışmada kullanılmıştır. Anket çoktan seçmeli ve 5'li Likert ölçekli sorulardan oluşmaktadır. Ancak bir Yüksek Lisans tez çalışmasında kullanılan bu anketin kapsamı oldukça geniş tutulmuştur. O nedenle söz konusu anketin sadece kayak merkezlerinde yer seçimine yönelik olarak hazırlanan üç sorusu bu araştırmaya eklenmiştir. Bu üç soru aracılığıyla bölgeyi deneyimleyen kişilerin gözünden kayak merkezlerinin yeterliliği ve memnuniyet derecelerinin ne olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Abalı'da 186 ve Bitlis'te 168 olmak üzere toplamda 354 kişiye anket uygulanmıştır.

Araştırmaya konu olan alanlar büyük ölçüde yerel katılımcılara hizmet veren küçük ölçekli kayak merkezleridir. Dolayısıyla evreni her ne kadar Van ve Bitlis illeri olsa da, örneklem seçimi Abalı ve Nemrut kayak merkezlerini kullanan ziyaretçiler olmuştur. Bu örneklem grubu basit rastgele örneklem seçme yöntemiyle oluşturulmuştur. Her iki kayak merkezinde de kayak yapan kişi sayısının en yoğun olduğu günlerde dahi birkaç yüz kişiyi geçmediği ifade edilmiş ve bu kapsamda örneklemin sayısal doğruluk verebilmesi için %5 hata payıyla 350 kişinin yeterli olacağı anlaşılmıştır. Ulaştığımız anket sayısı itibari ile 4500 kişilik bir evrenin temsil edildiği (Gürbüz & Şahin, 2017) düşünüldüğünde çıkan sonuçların alana ilişkin sağlıklı sonuçlar vereceği söylenebilir. Bu kapsamda yapılan anketler güvenilirlik analizine tabi tutulmuş ve her iki kayak merkezinde yapılan anketlerin güvenilir oldukları anlaşılmıştır. Abalı Kayak merkezinde uygulanan anketlerin Crosbach Alpha değeri 0,813; Nemrut Kardelen Kayak Merkezinde ise 0,869

olarak tespit edilmiştir. Söz konusu anket sorularına verilen cevaplar sadece frekans analizine tabi tutulmuştur.

Harita 2: Örneklem kayak merkezlerinin lokasyonu.

BULGULAR

Nemrut Kardelen Kayak Merkezi Kuruluş Yeri Değerlendirmesi

Nemrut Kardelen Kayak Merkezi, Bitlis İli Tatvan ilçe merkezine yaklaşık 8 km mesafede bulunmaktadır. Tesis, 2948 m yükseltiye sahip Nemrut Dağı'nın Van Gölü'ne bakan güney yamacında 2246 m ile 2770 m kotları arasında 2007'de hizmete açılmıştır. Merkezde 2550 metre uzunluğunda 288 sandalyeli ve 1000 kişi/saat taşıma kapasitesine sahip bir telesiyeyele zirveye ulaşabilmektedir. Farklı zorluk derecelerine sahip 4 adet pisti vardır. Ayrıca tesiste 32 oda ve 40 yatak kapasitesine sahip bir de otel yer almaktadır.

Fotoğraf 1: Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nden genel görünüm.

Genel olarak kayak merkezi, yeterli miktarda kar yağışı almasına imkân veren uygun bir yükselti kuşağında ve farklı zorluk derecelerinde pist oluşturmaya elverişli bir yamaçta konumlanmıştır. Ayrıca dünyanın en büyük ikinci kaldera gölü ve Van Gölü manzarası sayesinde peyzaj değeri açısından da oldukça iyi bir konumdadır. Muş Havalimanı'na 60 km, Van Ferit Melen Hava Limanı'na 135 km ve Bitlis İl Merkez'ine 22 km mesafede bulunmaktadır. Tesise Tatvan ilçe merkezinden asfaltlanmış iyi durumda olan bir yol ile ulaşımın sağlanıyor olması önemli bir avantajdır. Ancak sadece özel araçla ulaşılabilmesi erişilebilirliği bir miktar azaltsa da Van, Muş ve Bitlis yerleşmelerine yakın olması yerel pazar açısından olumlu bir görüntü çizmesine neden olmaktadır. Ayrıca yakınında bulunan diğer üç kayak merkezine göre tesis altyapısı, pist uzunluğu, pist genişliği ve manzarası nedeniyle rekabet açısından da avantajlı gözükmektedir.

Tüm bu olumlu özelliklerine rağmen tesis, doğal koşulların sağlanmadığı bir lokasyonda yer almaktadır. Öyle ki bakı ve rüzgâr koşulları kayak merkezinin bahsettiğimiz bütün olumlu yönlerini gölgeleyecek sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim güney yamaçta kurulması nedeniyle tesisin bulunduğu alan gün boyu yüksek güneş radyasyonuna maruz kalmaktadır. Bu durum hem kar kalitesini hem de karın yerde kalma süresini olumsuz etkilediğinden tesisin verimli bir şekilde çalışmasını engellemektedir.

Yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucunda tespit edilen en temel olumsuzluğun rüzgâr koşullarına bağlı olarak ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Zira topografik açıdan Rahva Düzlüğü olarak bilinen ve Muş Havzası'yla Van Gölü Havzası'nı ayıran boğazın bir rüzgâr koridoru özelliği olması ve Nemrut Kayak Merkezi'nin bulunduğu noktanın tam bu boğazın karşısına denk gelmesi tesisin sürekli ve şiddetli rüzgâr almasına neden olmaktadır. Sürekli rüzgâra maruz kalmasından dolayı pistlerin bazı noktaları süpürülerek kar örtüsü incelmekte veya tamamen kaldırılmaktadır. Buna bağlı olarak da sporcuların düzenlenmiş pistler yerine karın yığıldığı düzensiz alanlar üzerinde kaymak zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir.

Tamda bu anlamda bu görüşleri doğrulamak adına kayak merkezini kullanan ve bölgede aktif eğitmenlik yapan üç kayak öğretmeniyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kayak eğitmenlerine konuyla ilgili altı soru yöneltilmiş ve aşağıda yer alan cevaplara ulaşılmıştır.

Birinci soru "*Kayak merkezi doğru yerde kurulmuş mu?*" şeklindedir. Bu soruya Nemrut kardelen kayak merkezindeki N. E1 ve N. E3 şu şekilde cevap vermişlerdir. *Kayak merkezinin kurulduğu yer sıkıntılı maalesef. Böylesine güzel bir işletme ne yazık ki yanlış yerde kurulduğu için çoğunlukla çalışmıyor. Bu bölgenin en fazla rüzgâr alan kısmı burası. Bu nedenle kaç kez çatılar uçtu, halatlar koptu. Büyük tehlike yaratıyor. Çoğunlukla bu nedenle hizmet veremiyoruz. Aynı zamanda rüzgâr pistlerde kar bırakmıyor. Süpürüp götürüyor. Bir de burası güneye bakıyor. Bu nedenle güneş karın yerde kalma süresini ve kalitesini olumsuz etkiliyor. Kuzey yamaçlarda Nisan sonuna kadar kar dururken bizim pistlerde çok daha erken kalkıyor. Kaymak için yeterli kar olsa bile bu sefer çok güneş aldığı için öğleden sonra kar yumuşuyor ve kayak kalitesini düşürüyor. Sabah saatlerinde ise sulanan kar gecedan dona geçtiği için tehlike yaratıyor. Bu sebeplerden dolayı yer seçiminin doğru olmadığını düşünüyorum. N.E3 ise yukarıdaki görüşlerin benzerlerini ifade etmiş ancak bir farklı yaklaşım getirmiştir. O da özellikle kayak tesisinin yapıldığı yıl kar yağışının fazlaca yağdığını ve tesisin kuruluş yerini belirleyen kişilerin muhtemelen bu duruma göre karar verdiklerini söylemiştir.*

N.E3'ün cevabından sonra ikinci soru daha da anlam kazanmaktadır. Zira bir yıllık kar yağışı yer tespitinde önemli olabilir mi? Sorusunun cevabı kesinlikle hayır olmalı. İkinci soru, "*Kayak merkezi kuruluşunda sizlerin görüşü alındı mı?*" Bu soruya iki eğitmen hayır cevabını vermiştir. *Eğitmenler, kimse bize bir şey sormadı. O dönemin idarecilerinden biri buraya kurun demiş kurulmuş. Göle bakarak kayak yapсын vatandaşlar demiş. Hiçbir fizibilite yapılmamdan, uzman kişilerin görüşü alınmadan. Sonuç ortada... ancak N.E3 kayak merkezi inşaatı devam ederken yerel*

yöneticinin kendisini çağırdığını ve tesisin yeri hakkında görüşünü aldığını ifade etmiştir. Ancak tesisin inşaatı durmaksızın devam etmiştir.

Eğitmenlere yöneltilen üçüncü soru ise *“Kayak merkezinin kar kalitesi ve karın yerde kalma süresi hakkında ne düşünüyorsunuz?”* Şeklinde olmuştur. N.E1 Normal şartlarda bu bölgenin kar kalitesi ve sezon uzunluğu kayak sporu için çok uygun. Ancak az öncede söyledim. Tesis yanlış yamaçta kurulmuş. Hem rüzgâr hem güneş kar kalitesini olumsuz etkiliyor. Sezonun da kısalmasına sebep oluyor. Rüzgâr zaten yeterli kar olsa dahi çoğunlukla hizmete ara vermememize neden oluyor. Bazen koca sezon içinde toplam 10-15 gün kadar hizmet verdiğimiz oluyor. N.E2 Kar kalitesi aslında iyi ancak karın yerde kalma süresiyle ilgili sorunu var. Yağan kar ya eriyor ya da rüzgâr tarafından süpürülüyor. Bu da kayak yapmanızı engelliyor. Zaman zaman ot kökleri ve kayalar yüzeye çıkıyor ve sakatlık yaratan yaralanmalara da neden olabiliyor. N. E3 Bu bölgede yağan karın miktarı özellikle son yıllarda hem azaldı hem de daha sulu gibi... eskiden daha çok kar yağardı. Ama her geçen yıl kaymak daha zor sanki.

Araştırmada eğitmenlere yöneltilen dördüncü soru *“Kayak sezonunun uzunluğunda süreç içerisinde bir değişiklik oldu mu?”* Bu soruya özellikle N. E3'ün cevabı oldukça anlamlıdır. Bu kayak merkezi ve çevresinde henüz kayak merkezi yapılmadan önce de biz bu bölgede zirve tırmanışları yapar ve inerken de kayakla inerdik. O yıllarda çok kar yağardı ve yerde zaman zaman bir metreden çok fazla kar olurdu. Dağın tamamı beyaza bürünürdü. Birde kar yağışları ta ekimde başlardı. Ancak bugün aralıkta bile zor kar yağar oldu. Yağan karda hem az hem de kalitesiz. N. E1. Normalde Aralık-Nisan arasında beş aylık bir sezonumuz var. Fakat bahsettiğimiz sorunlar nedeniyle biz bu sezondan faydalanamıyoruz. N. E2. ise kayak sezonunun her geçen yıl azaldığını ve bazı yıllar hiç kayılmadığını ifade etmiştir.

Eğitmenlere yöneltilen beşinci soru *“Sizce bu merkez ulusal ve uluslararası organizasyonlara hizmet verebilir mi?”* N. E1 ve N. E2. Maalesef yapamaz. Bu tarz organizasyonlar çok önceden planlanır. Organizasyonun yapılması düşünülen kayak merkezinin bu plana dahil edilebilmesi için insanların kafasında soru işareti olmaması lazım. Acaba o dönemde aktif çalışma koşullarına sahip olabilir mi diye? Bizim daha önce yerel ölçekte bu tarz girişimlerimiz oldu fakat olumsuz hava koşulları nedeniyle yarışları Çiftkaya'da yapmak zorunda kaldık. Yerel bir organizasyonu bile gerçekleştirilemezken ulusal ya da uluslararası bir organizasyon gerçekleştirmek bence mümkün değil. N. E3. ise bölgenin yeterince su kaynağına sahip olduğunu ve yapay kar ile bu sürecin gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir. Altıncı soru ise *“Kayak merkezi bölge insanının ihtiyacını karşılıyor mu?”* şeklinde olmuştur. Bu soruya her üç eğitmende yıllar arasında çok fark olduğunu karın yağdığı yıllarda çok ilgi gördüklerini ancak kar yağışının yeterince gerçekleşmediği yıllarda maalesef ihtiyacı karşılayamadığı yönünde olmuştur. Ayrıca tam kapasiteli çalışmadığı için tesislerde çoğunlukla atıl kalmakta ve en temel ihtiyaçlar dahi karşılanamamaktadır. Görüleceği üzere üç eğitmen de tesisin yeri konusunda yanlışlık yapıldığı ve karar verme süreçlerinin de sağlıklı işlemediğini göstermişlerdir.

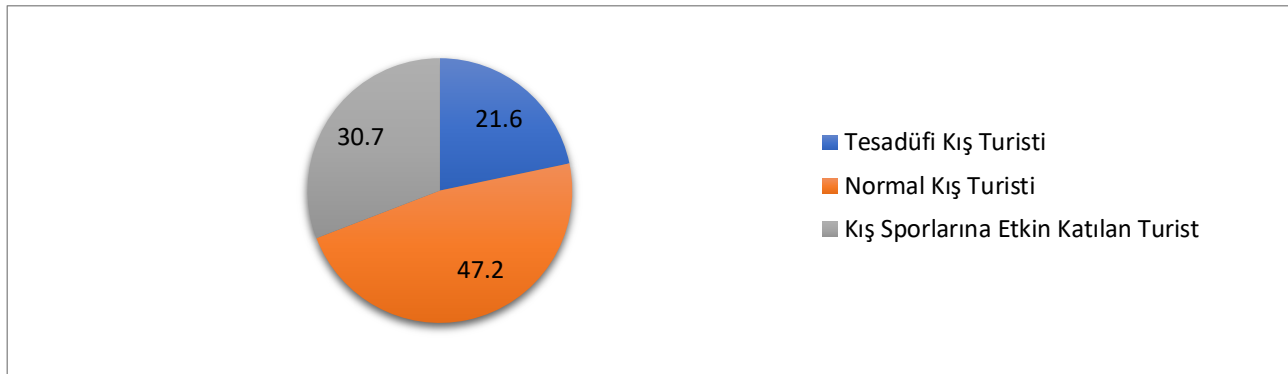
Yer seçimim konusunda eğitmenlerin yanı sıra kayak merkezlerinde hizmet veren işletme yöneticilerinin de görüşü alınmıştır. Bu anlamda işletme yöneticisine altı soru yöneltilmiştir. Birinci soru *“İşletmeniz kaç ay açık kalıyor?”* şeklindedir. Bu soruya işletme sahibinin verdiği cevap şu şekildedir. Standart bir zaman aralığı belirtmek zor. Bazen tüm sezonda toplam bir-iki hafta kadar anca açık kaldığımız dönemler olabiliyor. Tüm sezonu etkin kullanabildiğimiz bir zamanımız olmadı hiç. İkinci soru *“Ziyaretçileriniz ağırlıklı olarak nereden geliyor?”* Daha çok bölge insanları gelir. Tatvan, Bitlis ağırlıktadır. Bunların dışında Van ve Muş'tan gelenler olur hafta sonları. Bazen Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelenler de olur özellikle Kalderayı görmek, fotoğraflamak için.

Üçüncü Soru *“Burayı ziyaret edenler kayak deneyiminden memnunlar mı?”* “Açıkçası buraya gelen ziyaretçilerin çok küçük bir azınlığı profesyonel kayakçıdır. Çoğunluğu kayakla yeni tanışmış ve daha çok acemi kişilerden oluşmaktadır, dolayısıyla yüksek beklentileri yok. Hizmet verebildiğimiz sürece onları memnun edebiliyoruz. Fakat profesyonellerin beklentisini karşılayacak pist koşullarımız günün kısıtlı bir saatine sığıyor. Sabahın erken saatleri ve öğleden sonralar kar kalitesi düştüğü için pek memnun

olmuyorlar". Dördüncü Soru daha çok kayak merkezinin yerini sorgulama ya yöneliktir. Zira çalışmanın temel amacı bu kapsamda ele alınmıştır. Dolayısıyla işletme sahiplerinin de bu konudaki kanaatleri çalışmanın geçerliliği adına önemlidir. *"Sizce bu yer kayak merkezi için uygun mu? "Yani pek değil. Biz işletmeciyiz. Büyük umutlarla işletme hakkını aldık buranın. Fakat umduğumuz gibi olmadı. Çünkü tam kapasite çalışmıyoruz. Rüzgârdan dolayı telesiyej halatları kopuyor, çatılarımız uçuyor. Bunların hepsi büyük masraflar çıkarıyor. Bu süreçte hizmet de veremiyoruz. Mesela otelimiz var burada ama hiç işletmeye açmıyoruz bile. İstamıyoruz. Elektrik kesintisi çok sık oluyor. Pistlerde kar tutamıyoruz. Ayrıca bütün bunlar işletmenin giderlerini dahi karşılayamaması durumunu ortaya çıkardığı gibi hizmet kalitesinden ödün verilmesine ve müşteri memnuniyetsizliğine yol açabiliyor.*

Beşinci soru sorunların çözüm yolunun ne olduğunu anlamaya yöneliktir. *"Altyapı ve üstyapı imkânları iyileştirilirse ziyaretçi sayısı artar mı?"* sorusuna; *"Zannetmiyorum. Bir kayak merkezi kayakçıların beklediği kayma koşullarını sağlayamıyorsa bu anlamda başarılı olması pek mümkün değil. Ancak tesis doğal koşulların daha uygun olduğu bir alana taşınırsa belki mümkün olabilir."* şeklinde verilen yanıt çözümün lokasyon değişikliği ile olabileceği görüşümüzü desteklemiştir. Altıncı soru da ise yiyecek-içecek işletmesinin verimliliği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda işletme sahibine *"Kayak merkezine gelen kişiler bu işletmeleri (yiyecek-içecek amaçlı) ne sıklıkta (ölçüde) kullanıyor."* Burada bu konuda hizmet veren bizden başka işletme yok. Bu nedenle burayı ziyaret eden misafirlerimizin hemen hemen hepsi bizden alışveriş yapıyor. Fakat tabi buraya mangalıyla, semaveriyle vs. gelip piknik yapanlarla da oluyor. Sonuç olarak işletme sahibi tarafından verilen tüm yanıtlar da Nemrut kayak merkezinin kuruluş yerinin yanlış olduğunu doğrulanmıştır.

Eğitmenler ve işletme sahibiyle yapılan mülakatlara ek olarak çalışmanın sağlıklı sonuçlar doğurması için alanı kullanan 167 ziyaretçiye anket uygulanmıştır. Ankete katılanların çoğunluğu tesisin kar kalitesini yeterli bulmuşlardır (bkz. Tablo:3). Ancak unutulmaması gereken, tesiste kayak yapan ve ankete katılan süljelerin büyük çoğunluğunun yöre insanı oldukları ve kendilerini de kayak sporcusu olarak görmedikleri gerçeğidir. Dolayısıyla, kayak sporunu amatörce yapmaları ve kaliteli bir kayağın nasıl bir zemin üzerinde yapılabileceği hakkında yeterli bilgi ve deneyime sahip olmamaları böylesi bir sonucun çıkmasında belirleyici olmuştur.

Grafik 1: Nemrut Kardelen Kayak Merkezini deneyimleyen ziyaretçilerin profili

Tesisin en önemli çekiciliğinin ne olduğu sorusuna verdikleri yanıt da bu görüşümüzü desteklemektedir. Nemrut kayak Merkezinin yaşadıkları yere yakınlığı ile manzara ve doğal güzelliklerini kendileri için en önemli çekicilik olarak ifade eden katılımcıların sadece %7,8'i kar kalitesini en önemli çekicilik olarak görmüştür. Buda ziyaretçilerin çoğunluğu için kar kalitesinin bir çekicilik kaynağı olmadığını göstermektedir. Oysa kar kalitesi kayak tutkunları ve profesyonel kayakçılar için her türlü kış sporu aktivitelerinin temelini oluşturmaktadır (Hodeck & Hovemann, 2015).

Tablo 9: Nemrut Kardelen Kayak Merkezi'nin katılımcılara göre en önemli çekiciliği

Sizce bu merkezin en önemli çekiciliği nedir? (%)		
	<i>Kişi sayısı</i>	%
Yaşadığım yere yakınlık	70	42,2
Manzara ve doğal güzellikler	65	39,2
Tesis ve pist kalitesi	15	9,0
Kar kalitesi	13	7,8
Hizmet kalitesi	1	,6
Diğer	2	1,2
Toplam	167	100,0

Kayak merkezleri müşterilerini memnun edebilmek için birçok hizmeti bir arada vermek durumundadırlar. Kaliteli konaklama, yeme-içme hizmetleri, eğlence imkanları, farklı rekreasyon olanakları bunlardan bazılarıdır. Hizmetlerin çeşitlenmesi ve istenilen kalite düzeyine ulaşabilmesi için istikrarlı bir talebin varlığı büyük önem arz eder. Talebin istikrarlı olabilmesi için ise şüphesiz kayak merkezinin her yıl aksamadan hizmet verebilmesi gerekmektedir. Kesintisiz ve kaliteli hizmet üreten bir tesis her geçen yıl daha fazla tercih edilir ve buna bağlı olarak da yatırımlar artar. Sonuç olarak gerçekleştirilecek yatırımlar alt yapının güçlenmesine ve doğal olarak müşteri memnuniyetine dönüşecektir.

Ancak Nemrut'taki tesisin konumlandığı lokasyonun uygun olmaması kesintisiz hizmet üretmesinin önündeki en büyük engeldir. Kuruluş yeri seçiminden kaynaklanan hatalar bazen tesisin sezonun büyük kısmında, bazen de bütün bir yıl atıl kalmasına neden olmaktadır. Bu durum kayak merkezini tatil planına dahil edecek insanlarda olumsuz bir kanaate ve tercihlerini başka yerlerden yana kullanmaya itmektedir. Şüphesiz bu durum talebin azalmasına neden olduğu gibi hizmet kalitesinin de düşmesine yol açmaktadır. Kaldı ki işletme sahibi Nemrut'ta söz konusu bakı ve rüzgâr koşullarının yarattığı olumsuzluklardan kaynaklı tesisin sık sık hizmetine ara verdiğini ve doğal olarak işletmenin de oldukça verimsiz bir şekilde çalıştığını ifade etmiştir. Zira katılımcıların kayak merkezi ile ilgili çeşitli konulardaki memnuniyetlerini ölçmek adına yöneltilen sorulara (5'li Likert ölçeğine göre) verdikleri cevaplar bu durumu belli ölçüde destekler niteliktedir (Tablo 4).

Tablo 4: Nemrut Kardelen Kayak Merkezi ziyaretçilerinin tesisin sunduğu hizmet ve altyapı olanakları konularındaki görüşleri

Kayak merkeziyle ilgili aşağıda belirtilen konularla ilgili görüşleriniz nelerdir?(%)									
<i>Çok kötü</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>Çok iyi</i>			
<i>Puanlar</i>					<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Konaklama olanakları					38,0	16,0	25,2	6,7	14,1

Yeme-İçme olanakları	21,1	21,7	27,1	14,5	15,7
Ulaşım	18,0	6,6	19,8	19,2	36,5
İletişim	13,9	7,3	20,6	20,6	37,6
Turizm bilgilendirmesi	50,0	18,3	18,9	4,3	8,5
Rekreasyon olanakları	49,1	17,4	16,8	9,3	7,5
Eğlence merkezleri	57,7	15,3	15,3	5,5	6,1
Kayak merkezinin alt yapı olanakları	24,2	18,8	25,5	17,6	13,9
Mekanik tesislerin yeterliliği	18,9	17,7	27,4	20,7	15,2
Pist yeterlilik durumu	12,2	11,6	26,8	23,8	25,6
Kar kalitesi	3,6	6,0	16,3	27,1	47,0
Kayak malzemeleri kiralama olanakları	17,9	8,0	31,5	19,8	22,8
Ürün ve hizmet kalitesi	19,0	10,4	29,4	25,8	15,3
Fiyatların uygunluğu	39,4	12,7	23,6	13,3	10,9
Kış sporları eğitim olanakları	38,4	18,9	19,5	9,8	13,4
Sosyal donatılar (mescit, eğlence merkezi vs.)	43,6	16,0	22,1	8,0	10,4
Acil durum hizmetleri (arama-kurtarma, sağlık vs.)	47,5	19,6	17,7	4,4	10,8

Abalı Kayak Merkezi Kuruluş Yeri Değerlendirmesi

Abalı Kayak Merkezi Van şehrine yaklaşık 37 km mesafede, Gevaş İlçesi'nin Abalı Mahallesi'nde yer almaktadır. İki etaptan oluşan tesisin birinci etabı 1890-1980 m, ikinci etabı ise 1980-2428 m kotları arasında bulunmaktadır. Mekanik tesislerin birinci etabını 1000 m uzunluğuna sahip teleski, ikinci etabını ise 1450 m uzunluğundaki telesiyej oluşturmaktadır. Abalı Kayak Merkezi'nde herhangi bir konaklama tesisi mevcut olmayıp sadece ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kafeterya ve kayak kiralama ofisi bulunmaktadır.

Fotoğraf 2: Abalı Kayak Merkezi genel görünüm

Tesis kapasite itibari ile Van ve yakın çevresinin sayfiye alanı olmanın ötesine gidememiştir. 187 ziyaretçi ile yapılan anket uygulamasında katılımcıların %90'ının Van'da ikamet ediyor olması tesisin bu özelliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle hitap ettiği kitleye yakınlık ve ulaşılabilirlik

açısından uygun lokasyondadır. Ulaşım kolay sağlanmakla birlikte sadece özel araçla gidilebilmesi tesisin erişilebilirliğini kısıtlamıştır.

Bu bağlamda Abalı'da kurulan tesisin yer seçimi konusunda kayak eğitmenleri ve işletme sahipleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nemrut'ta olduğu gibi burada da öncelikle kayak eğitmenlerinin görüşü ele alınmıştır. Birinci Soru, "**Kayak merkezi doğru yerde kurulmuş mu?**" **A. E1** Bu konuda evet diyebilmeyi çok isterdim. Bu alan ne yazık ki birçok koşul açısından uygun bir yer değil. En büyük problem yeterli kar yağışı alamaması. Bu nedenle zaman zaman tüm sezon boyunca bir gün bile kayak yapamadığımız sezonlar geçiriyoruz. Pistimiz iki etaptan oluşuyor ve tek bir pistimiz var. Arazi olarak bu alan alternatif pistler oluşturmaya uygun değil. Mevcut pistin ikinci etabının zemini de oldukça arızalı. Büyük kaya çıkıntıları var. Bu nedenle kayak yapılması için minimum kar standardının çok üzerinde kar kalınlığı lazım. Zaten yetersiz olan kar yağışına bu da eklenince işler daha da zorlaşıyor. Ayrıca ikinci etapta büyük bir rüzgâr sorununuz var. Rüzgâr pistte kar bırakmıyor. Yağan karı alıp götürüyor. Göl kotuna yakın olması nedeniyle bu alan da ıllanlaştırıcı bir etki oluyormuş. Bu durumdan dolayı, kar kalitesi olumsuz etkileniyor. Yani anlayacağınız kar çabuk eriyor ve gün içerisinde vıcık vıcık oluyor. Buda kayak severlerin istemeyeceği bir durum. **A E2.** Yer seçimi çok yanlış. Önceki yıllar az da olsa yaklaşık 10-15 gün kayma şansımız oluyordu bu durum gittikçe kötüleşiyor. Oysa çok güzel alanlar var. Bu tesis oralara yapılabilirdi. Buranın en önemli sorunu kar miktarı. Çünkü yağın kar yeterli olmuyor ve pist oluşturma çalışmaları da sürekli aksıyor.

Nemrut'ta olduğu gibi burada da kayak merkezi kurulurken alan uzmanlarının görüşlerinin alınıp alınmadığı sorusu yöneltilmiştir. İkinci soru "**Kayak merkezi kuruluşunda sizin fikriniz alındı mı?**" **A E1.** Alınmadı. Aksine ikinci etabın yapılmaması konusunda yaptığımız uyarılarda dikkate alınmadı. Yapıldığından bu yana doğru dürüst kullanılmadı. Haklı çıktık. Ama ne fayda kimse işi bilene bir şey sormuyor. Hiç anlamayan birisi yapın buraya diyor yapıyorlar. Görüşünü aldığımız **A E2.**'de birinci eğitmen gibi kısmen sitemkâr bir yaklaşım sergilemiştir. Özellikle yerel yöneticilerin (ilin en büyük mülkü amirleri) kararları kendi başlarına ya da konu uzmanı olmayanlarla birlikte aldıklarını ve büyük ölçüde de diğer kurum amirlerinin farklı görüşleri olsa dahi bu durumun sahaya yansımadığını ifade etmiştir.

Üçüncü soru "**Kayak merkezinin kar kalitesi ve karın yerde kalma süresi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?**" **A. E1** ben dünyanın çok yerinde uluslararası organizasyonlara katılan, dünyanın en gözde kayak merkezlerinde kayma fırsatı bulan bir kişiyim. O yüzden kıyaslama yapabilecek deneyime sahibim. Buradaki kar ve pist kalitesi ne yazık ki vasat durumda. Bence bu tesis en kısa zamanda daha uygun bir alana taşınmalı. **A. E2** Daha öncede söyledim buranın sorunu kar yokluğu. Ya az yağıyor ya da eriyen karlar kayak yapmak için pist oluşumuna izin vermiyor. Tabi bu söylediklerim her geçen gün daha kötüye gidiyor. Eskiden özellikle Ocak ve Şubat aylarında nispeten kar olurdu ve kısmen de olsa kayak yapılırdı. Ancak şimdi Ocak'ta da Şubat'ta da kar yağmıyor ve yağın karda bu alanda uzun süre kalamıyor.

Dördüncü soru "**Kayak Sezonunun uzunluğunda süreç içerisinde bir değişiklik oldu mu?**" **A. E1** Değişiklik derken sezon boyunca hiç açılmadığı yıllar oldu. Sezonun bir standardı yok burada maalesef. Diyemiyoruz şu tarihle şu tarih arasında kayak yapmak mümkün diye. **A. E2** Oldu tabi ki, tesisin açıldığı ilk zamanlarda az da olsa kayak yapılıyordu. Düzenli değildi ama yine de hemen hemen her yıl kayak yapmak kısmen mümkündü. Ama şimdi değil. Fakat başından beri kaliteli kayak yapmak hiç mümkün olmadı. Karın çok yağdığı yıllarda dahi buranın sezonu kısa olurdu.

Beşinci soru "**Sizce bu merkez ulusal ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapabilir mi?**" **A. E1** Biz burayı daha çok genç sporcuları eğitmek için kullanıyoruz. Çoğunlukla eğitim faaliyetlerimiz bile aksıyor. Bu nedenle büyük ölçekli bir organizasyon planlayabilecek bir altyapıya sahip değiliz. Hava şartlarının uygun olduğu dönemlerde küçük çaplı yarışlar düzenlendi ama sürdürülebilirliği olmadı. Olması da bence mümkün değil zaten. **A. E2** Hocam bence bu soruyu hiç sormamış olun. Burası bırakın ulusal, uluslararası organizasyonları yerel organizasyonlara bile ev sahipliği yapamaz.

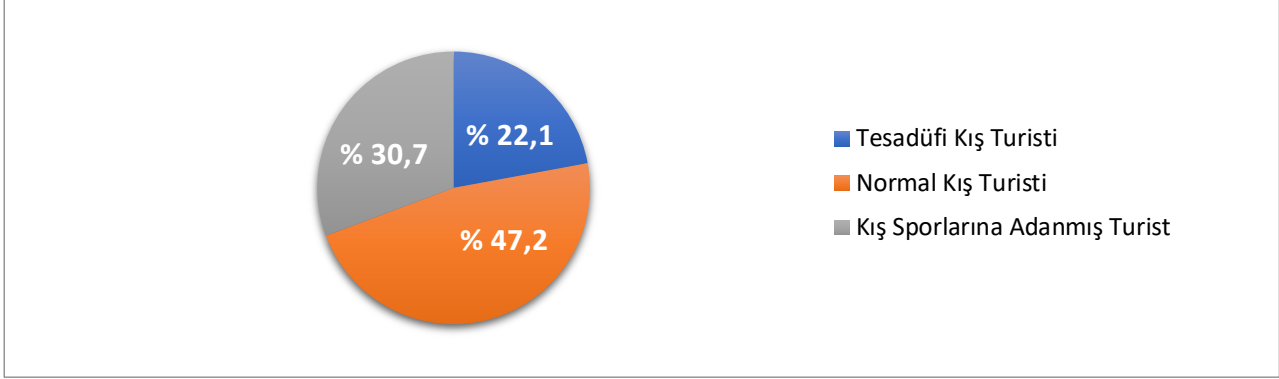
Altıncı soru **“Kayak merkezi sizce bölge insanının ihtiyacını karşılıyor mu?”** A. E1 Bölge insanının ihtiyacını kısmen karşılıyor. Çünkü buraya gelen insanların %90'ı zaten Van'lı. Çoğunluğu da kayak yapmak için değil piknik yapıp çocuklarını eğlendirmek için geliyor. Bu nedenle beklentileri çok yüksek olmayan bu insanların taleplerini de karşıladığını düşünüyorum. Tabi kayak tutkunları için aynı şeyi söylemem mümkün değil. A. E2 Açık olduğunda insanlar kullanıyor. Ama burada şöyle bir sorun var. Burada karın varlığı ya da kayak yapılabilir olduğu bilgisi düzenli paylaşılmıyor. Dolayısıyla insanların çoğunun kayak yapılabildiğinden haberi bile olmuyor. Ancak çok ilgili olanlar kayabiliyor. Bunun nedeni de çoğunlukla pistin düzenli çalışmaması ve çoğu zaman kapalı olması.

Abalıda eğitmenler kadar sahadaki gelişmeleri yakından takip eden bir diğer bileşen ise kafeterya işletmecisidir. İşletme yöneticisi altı sorudan oluşan mülakat sorularına şu cevapları vermiştir. Birinci soru, **“İşletmeniz kaç ay açık kalıyor?”** Yıldan yıla değişiyor maalesef bazen kayak yapmaya yetecek kadar yağış alamadığımız zamanlar oluyor. Tüm sezon boyunca bir gün bile hizmet veremeyebiliyoruz. O yüzden sezon uzunluğuyla ilgili bir standardımız yok. İkinci soru, **“Ziyaretçileriniz ağırlıklı olarak nereden geliyor?”** Ziyaretçilerimizin tamamına yakını Van'dan ve ilçelerinden geliyor. Çok az sayıda yakın illerden de misafirlerimiz olabiliyor. Üçüncü soru, **“Burayı ziyaret edenler kayak deneyiminden memnunlar mı?”** Memnuniyet insanların ne bekledikleri ile alakalı bir durum. Biz burada insanların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bir alternatif sunuyoruz. Hitap ettiğimiz kesim çoğunlukla kayak konusunda çok beklentisi olan bir kitle değil. Buraya geldiklerinde farklı bir şeyler yapıyor olmak da onları memnun etmeye yeterli oluyor diye düşünüyorum. Dördüncü soru, **“Sizce bu yer kayak merkezi için uygun mu?”** Bir kayak merkezi için uygun koşulları sağlayan bir yer değil ne yazık ki. İşletme performansımız bunu kanıtlıyor. Her yıl aynı standartta çalışmıyoruz. Seneye açılış yapabilecek miyiz bilmiyoruz. Bunun temel sebebi de buranın kayak sporunun gerektirdiği doğal şartları tam anlamıyla sağlayamamasıyla alakalı olsa gerek. Beşinci soru, **“Altyapı ve üst yapı imkanları iyileşirse ziyaretçi sayısı artar mı?”** Açıkçası kış sporları için uygun olmayan bir yerde en modern mekanik altyapıları da kursanız, en yüksek standartlara sahip sosyal tesisler de inşa etseniz amacına uygun hizmet üretilmeyeceğini düşünüyorum. Öyle olunca da ziyaretçi sayısının da çok artamayacağını düşünüyorum. Çünkü doğal koşullar açısından kapasitemiz ortada. Altıncı soru, **“Kayak merkezine gelen kişiler bu işletmeleri (yiyecek-içecek amaçlı) ne sıklıkla(ölçüde)kullanıyor?”** Hizmete açık olduğumuz zamanlarda ziyaretçilerimiz işyerimizi yoğun şekilde kullanıyor. Çaydır, yiyecek içecektir bizden alıyorlar. Ama gelenlerin önemli bir kısmı da ailesiyle piknik yapmaya geliyor. Kendi getirdiğini yiyor içiyor. Burada hiç para harcamadan dönüp gidiyor. Kayak da yapmıyor zaten o yüzden telesiyeci de kullanmıyor. Bu nedenle bize hiçbir katkısı olmuyor bu tarz insanların.

Bu bağlamda sporcu eğitim alanı ve yerel sayfiye merkezi özelliği gösteren ve Van Gölü manzarası eşliğinde kayak imkânı sunan söz konusu kayak merkezinin kuruluş yeri tercihinin doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Sahanın en önemli sorunu yeterli kar yağışını alamamasıdır. Van Gölü yüzey kotuna yakın bir irtifada bulunması nedeniyle oluşan ılımanlaştırıcı etki tesise düşen kar şeklindeki yağış miktarını nispeten azaltmaktadır. Sonuç itibarıyla dönem dönem kar azlığı nedeniyle tesis açılış dahi yapmadan sezonu kapatmaktadır. Öyle ki 2017-18 ve 2018-19 sezonlarında bu nedenle hiç faaliyet gösterememiştir. Yaşanan bu durumlar yerel iklimik dinamikler gereği tesisin kar yağışı açısından uygun yükselti kuşağında kurulmadığını göstermektedir. Kar miktarı yeterli olsa dahi sıcaklık ve yüksek nem oranı kar kalitesini düşürmektedir.

Öte yandan sahanın ikinci etabında rüzgâr nedeniyle pistin kar tutmadığı gözlemlenmiştir. Normal şartlarda düzgün zeminde 30 cm kalınlığındaki kar ezildiğinde kayak yapmaya olanak vermektedir. Ancak Abalı Kayak Merkezi'nin ikinci etabında zeminin taşlı ve arızalı yapısından dolayı kayak yapılabilmesi için çok daha kalın bir kar örtüsüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak rüzgâr süpürmesi çoğu zaman istenilen kalınlıkta bir kar örtüsünün oluşmasına engel olmaktadır.

Kayak yapabilmek için ön koşul olan yeterli miktarda karla örtülü bir zeminin olmayışı ankete katılan ziyaretçilerin memnuniyetini de etkilediği görülmüştür. Pist zeminini kaplayan kar örtüsünün en amatör kişilerin dahi beklentisini karşılayamayacak düzeyde olması nedeniyle kar kalitesi düşük puanlanmıştır. Aynı zamanda bu nedenden ötürü bir çekicilik olarak da görülmemiştir.

Grafik 2: Abalı Kayak Merkezi'nde ziyaretçilerin kendilerini nasıl tanımladıkları

Tablo 5: Abalı Kayak Merkezi'nin katılımcılara göre en önemli çekiciliği

Sizce bu merkezin en önemli çekiciliği nedir?		
	Kişi sayısı	%
Yaşadığım yere yakınlık	126	67,7
Tesis ve pist kalitesi	2	1,1
Kar kalitesi	7	3,8
Manzara ve doğal güzellikler	26	14,0
Hizmet kalitesi	3	1,6
Diğer	22	11,8

Kayak merkezinde iki etaplı tek bir pist bulunmaktadır. Birinci etabı düşük eğimli kolay pist, ikinci etabı ise orta dereceli pist özelliğindedir. Fakat alanda alternatif pistler oluşturacak uygun eğimli yamaçlarda kısıtlıdır. Bu nedenle kayak alanının genişletilmesi de mümkün değildir. Sonuç olarak tüm bu olumsuzluklar yüksek maliyetlerle gerçekleşen bu yatırımın yanlış lokasyon tercihi nedeniyle istenilen düzeyde hizmet üretmediğini göstermektedir.

Tablo 6: Abalı Kayak Merkezi'nde ziyaretçilerinin tesisin sunduğu hizmet ve altyapı olanakları ile ilgili görüşleri

Kayak merkeziyle ilgili aşağıda belirtilen konularla ilgili görüşleriniz nelerdir?(%)						
Çok kötü	1	2	3	4	5	Çok iyi
Puanlar						
Konaklama olanakları	66,8	11,8	12,3	4,3	4,8	
Yeme-İçme olanakları	30,5	26,7	27,3	8,0	7,5	
Ulaşım	32,6	13,9	21,9	13,9	17,6	
İletişim	26,3	16,7	17,2	10,2	29,6	
Turizm bilgilendirmesi	64,2	18,7	7,0	4,8	5,3	
Rekreasyon olanakları	56,7	19,8	18,2	3,2	2,1	

Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri

Eğlence merkezleri	58,8	22,5	8,6	3,7	6,4
Kayak merkezinin alt yapı olanakları	28,0	22,6	29,0	11,3	9,1
Mekanik tesislerin yeterliliği	21,9	18,2	36,4	15,0	8,6
Pist yeterlilik durumu	26,2	16,6	28,9	15,5	12,8
Kar kalitesi	24,1	19,8	22,5	24,1	9,6
Kayak malzemeleri kiralama olanakları	30,6	16,1	16,7	17,7	18,8
Ürün ve hizmet kalitesi	13,9	26,7	31,6	18,2	9,6
Fiyatların uygunluğu	39,0	18,2	32,1	6,4	4,3
Kış sporları eğitim olanakları	27,8	20,9	29,9	13,4	8,0
Sosyal donatılar(mescit, eğlence merkezi vs.)	41,2	23,5	24,1	5,3	5,9
Acil durum hizmetleri(arama-kurtarma, sağlık vs.)	24,1	10,7	20,3	7,5	37,4

Hizmet üretemeyen bir işletmenin müşterilerini memnun edebilmesi mümkün değildir. Abalı Kayak Merkezi tamamen yanlış yer seçimine bağlı olarak düzgün hizmet veremeyen bir tesistir. Her açıdan kısıtlı bir altyapıya sahip olması ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Tesisin sunmuş olduğu hizmetler ve altyapı olanaklarını puanladıkları tablo bu durumu ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yer seçimi konusu yalnızca kayak merkezleri için değil insana ilişkin her türlü işletme için önemli bir konudur. Dolayısıyla kayak merkezlerinin yer seçiminin doğru yapılması, verimlilik başta olmak üzere çevrenin korunması ve sosyo-kültürel gelişmeler açısından da oldukça önemlidir. Zira yüksek maliyetlerle yapılan söz konusu tesislerin doğru alanlarda inşa edilmesi ekonomik kazanımlar yanında yeni bir kültürün gelişimine ve yöre insanı için sosyalleşme alanının yaratılmasına katkı sunmaktadır. Aksi durumda çalışmamıza konu olan örneklerde olduğu gibi önemli miktarda ulusal sermaye ve insan emeği israfına neden olmaktadır. Uygun olmayan yer seçimleri çevreyi kirletip bozabileceği ve geri dönüşü olmayan zararlar verebileceği için de kayak merkezlerinin kuruluş yeri tercihi çok önemlidir (Tsuyuzaki, 1994). Kayak alanı konularının bilimsel ölçülere göre değerlendirilmesi, ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları azaltmaya yardımcı olmak için bir ön koşuldur (Akt. Deng & vd., 2019). Bu nedenle, kusursuz bir lokasyon tercihi için alanında uzman kişilerin görüşüne başvurulmalı, teknolojik alt yapı kullanılmalı ve kapsayıcı bir planlama süreci yürütülmelidir. Dahası tüm değişkenler göz önünde bulundurulmalı ve belirlenecek alanlarda her türlü riske karşı simülasyonlar gerçekleştirilmelidir. Sadece bütün koşulları sağlayan alanlarda yatırım aşamasına geçilmelidir.

Bu bağlamda, Van ve Bitlis, fiziki şartların yarattığı koşullar nedeniyle kış sporlarına uygun alanlara sahip illerden ikisidir. Söz konusu iller, hem kaliteli ve yüksek standartlı pistlerin oluşturulması için uygun eğitim değerlerine hem de uygun bakı koşullarına sahip yamaçlara ve yeterli kar yağışının gerçekleşmesi için elverişli yükselti kuşağında sahiptirler (Aydın, 2016). Ancak bu çalışma göstermiştir ki böylesine uygun alanların varlığına rağmen bu illerde yer alan tesislerin tamamı yanlış lokasyonlarda kurulmuştur. Yapılan saha araştırmalarında her iki kayak merkezinin yer seçimi de konu uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından değil yerel idarecilerin kişisel tasarrufları doğrultusunda belirlendiği anlaşılmıştır. Göl manzarasını izleyerek kayak yapmanın bir ayrıcalık olacağı ve kış sporu tutkunlarını kendine çekeceği düşüncesiyle asıl olması gereken doğal ortam şartlarını sağlamayan bir lokasyonun tercih edilmesi hata olmuştur.

Yanlış yer seçimi nedeniyle her iki merkezde kesintisiz hizmet üretememektedir. Sezonlarının sürekli olarak kesintiye uğraması ve kaliteli kış sporu yapmaya uygun olmayan koşulları nedeniyle ulusal ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapabilecek durumda değildirler. Tesadüfi olarak tüm şartların iyi gittiği dönemlerde küçük çaplı organizasyonlar yapılmış olsa da hiçbirinin sürdürülebilirliği olmamıştır. Tüm dünyada kış sporları turizminin

küresel iklim değişikliği tehdidiyle karşı karşıya olduğu da göz önünde bulundurulduğunda zaten koşulları yetersiz olan bu merkezler tamamen faaliyet gösteremez hale geleceklerdir. Son yıllarda yağışın şeklinde yaşanan değişim (kar şeklinde düşen yağışlar yağmur şeklinde düşmeye başlamıştır) ve Ekim ayında düşmesi beklenen karın Aralık ayı sonlarına yağması daha vahim bir görüntünün oluşmaya başladığını göstermektedir.

Turistlerin hizmet kalitesi algıları memnuniyet duygularını etkilemekte, buda sadakatlerinde ve gelecekteki satın alma kararlarında belirleyici olmaktadır (Bédiová & Ryglová, 2015). Bir turizm yatırımının müşterisini memnun edebilecek kalitede hizmet sunabilmesi istikrarlı ve kaliteli hizmet üretmesine bağlıdır. Bu ise ancak yeterli kar ve kaliteli kar koşullarının sağlanmasıyla mümkündür. Bu koşulu sağlayamaması nedeniyle düzensiz hizmet üretmesi kış sporu tutkunlarının bu alanları tatil planlarına dahil etmeleri de zorlaşmaktadır. Çünkü kış turistlerinin destinasyon tercihini belirleyen en önemli motivasyonları yeterli miktarda kar güvenliği (yani karın her zaman olacağını bilmeleri) ve toz kar varlığıdır (Klenosky, Gengler, & Mulvey, 1993). Turizm ani kararlarla gerçekleşen bir faaliyet değildir. İnsanlar tatil planlarını bazen bir yıl bazen de daha da önce planlayabilmektedirler. Bu nedenle sezonu açıp açamayacağı belli olmayan bir kayak merkezini kimse tatil planına dahil etmeyecektir. Abalı ve Nemrut'taki yanlış yer seçimine bağlı olarak sezonlarının istikrar göstermeyişi bu durumla karşı karşıya kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Sonuç olarak da hizmet verebildiği sürece yerel insanların sürekli kullanabildiği, ulusal veya uluslararası turistlerin ise tesadüfi olarak faydalanabildikleri merkezlere dönüşmeleri kaçınılmaz olmuştur.

Nemrut Kardelen Kayak Merkezinde alınacak bazı önlemler kayak sezonunu kısmen uzatabilecektir. Özellikle en büyük problemlerden birini teşkil eden rüzgâr süpürmesini önlemek adına piste paralel olarak rüzgâr panellerinin yapılması pistlerde karın daha uzun muhafaza edilmesini sağlayarak bu sorunu önemli ölçüde çözecektir. Ancak bakı nedeniyle aşırı güneşlenmenin önüne geçilemeyeceği için sorunları tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır. Maksimum verimle çalışabilecek bir tesis ancak bu alandaki tüm teknik altyapının bütün koşullar açısından elverişli başka bir yere taşınmasıyla mümkün olabilecektir.

Abalı Kayak Merkezinde ise sorunların etkisini azaltabilecek geçici önlemler dahi hiçbir çözüm üretmeyecektir. Tesis kesinlikle başka bir alana taşınmalıdır. Çalışma kapsamında bu tesisin taşınabileceği uygun bir lokasyon belirlenmeye çalışılmıştır.

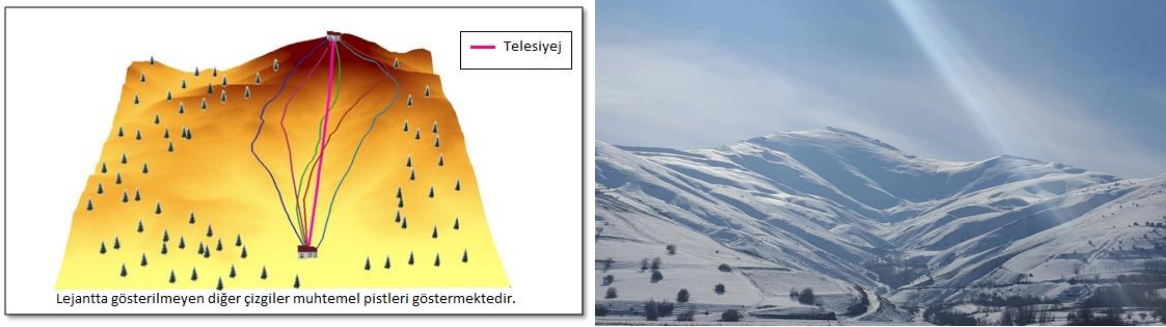
Bu bağlamda, Van ili Gevaş İlçesi Dokuzağaç Mahallesi'nin güneyindeki dağlık alan kış sporları için oldukça elverişli şartlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gevaş Gençlik ve Spor Dairesi kayak uzmanının da katılımıyla gerçekleştirdiğimiz arazi çalışmaları sonucunda bu alanın kış sporlarına uygun şartlar sağladığı tespit edilmiştir. Bu alan öncelikle eğitim ve bakı şartları açısından elverişli koşullara sahiptir. Yaklaşık 3100 m yüksekliğe ulaşan zirveden itibaren uygun yamaç koşullarının varlığı farklı uzunluk (2 ila 4 km) ve zorluk derecelerine sahip (usta-acemi) pistlerin düzenlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Ek olarak akarsuların oluşturduğu tekne biçimli vadiler snowboard etkinliği için doğal pistler olarak kullanım imkânı vermektedir.

Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri

Şekil 1: Dokuzdağ Kayak Alanı ve çevresinin uydu görüntüsü (GoogleEarth, 2020)

Birkaç noktada kendini gösteren kaynak suyu çıkışları da ilaveten bir avantaj oluşturmaktadır. Bu kaynaklar hem tesisin kullanımı açısından önem arz ederken hem de özellikle tüm dünya kayak merkezlerinde ihtiyaç haline gelen yapay kar makineleri için de gereklidir. Ek olarak sahanın eğim ve bakı durumları da aşağıdaki tabloda ayrıntıları görüleceği üzere oldukça elverişli durumdadır (Aydın, 2016).

Şekil 2: Dokuzdağ Kayak Alanı muhtemel pist şeması ve alandan genel görünüm

Tablo 7: Dokuzdağ potansiyel kayak alanı eğim ve bakı durumu

Eğim		Bakı	
Eğim Değeri	Oranı(%)	Bakı Yönü	Oranı(%)
% 50+	1,3	Kuzey	11,83
% 30-50	27,24	Kuzeydoğu	14,52
% 15-30	43,27	Kuzeybatı	18,84
% 10-15	13,73		

Bu alanda kurulacak kayak merkezi önemli çekiciliklere sahip olacaktır. Bu çekiciliklerin en önemlisi şüphesiz Van Gölü ve Akdamar Adası manzarası eşliğinde verimli bir kayak yapma ayrıcalığı sunacak olmasıdır. Buna ek olarak hemen yanı başındaki Artos Dağı da ayrı bir görsel güzellik sunmaktadır. Ulaşılabilirlik açısından da oldukça elverişli bir konumda yer almaktadır. Van-Bitlis karayoluna sadece 1 km gibi kısa bir mesafede kurulabilecek tesisler sadece kış turistlerine değil farklı amaçlarla gelen ziyaretçilere de hizmet sunabilecektir. Özellikle Akdamar Adası'na yakınlığı nedeniyle burayı ziyarete gelenlerin de kullanabileceği bir merkez olacaktır. Böylece tesis yaz ve kış aylarında hem yerel halka hem de bölgeyi ziyaret eden kayak severlere hizmet verebilecektir.

Kaynakça

- Akın, A., & Erdoğan, M. A. (2017). Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Yardımıyla Aladağlar'da Kış Sporları İçin Uygun Alanların Belirlenmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 201-210.
- Alaeddinoğlu, F., Can, A. S., & Yılmaz, E. (2011). *Van Gölü Havzası Batı Kesiminde Ekoturizm: Potansiyel Kaynakların Derecelendirilmesi ve Turist Profiline Belirlenmesi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Aydın, B. (2016). *Van ve Bitlis İllerinde Kış Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bédiová, M., & Ryglová, K. (2015). Satisfaction And Loyalty Factors Of Ski Resorts - The Case Study Of Slovakia And Austria. *Proceedings of the 2015 International Conference "Economic Science For Rural Development"*, (s. 37-45). Jelgava.
- Bocchiaro, J. (Erişim 11.12.2020). *Slopes, Skis, and Standards: Having Fun Skiing Safely, Responsibly, and Sustainably*. 2013 ANSI/NIST/SES World Standards Day Paper Competition Submission: <https://cdn.ymaws.com/www.ses-standards.org/resource/resmgr/imported/Slopes%20Skis%20and%20Standards-Bocchiaro.pdf> adresinden alındı
- Demiroğlu, O. C. (2013). *İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Demiroğlu, O. C. (2014). *Kış Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Deng, J., Che, T., Xiao, C., Wang, S., Dai, L., Meerzhan, A. (2019). Suitability analysis of ski areas in China: an integrated study based on natural and socioeconomic conditions. *The Cryosphere, Volume: 13 - Issue: 8*, 2149-2167.
- Doğaner, S. (2012). Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Coğrafi Etmenler. *Coğrafya Dergisi (0)5*, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iucografya/issue/25054/264509> , 19-44.
- Elsasser, H., & Burki, R. (2002). Climate change as a threat to tourism in the Alps. *Climate Research, Volume: 20*, 253-257.
- Erol, O. (2004). *Genel Klimatoloji (6.baskı)*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Fengru, C., & Guitang, L. (2019). Analytical Framework of Microcosmic GPN Studies. C. F. Guitang içinde, *Global Value Chains and Production Networks* (s. 41-68). <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-814847-1.00003-8>: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128148471000038>.
- Fukushima, T., Kureha M., Ozaki, N., Fujimori, Y., Harasawa, H. (2002). Influences of Air Temperature Change on Leisure Industries: Case Study on Ski Activities. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change, Volume: 7*, 173-189.
- Giambrone, E. (2011). *Montana Ski Area Suitability Analysis*. https://sites.tufts.edu/gis/files/2013/11/Giambrone_Eric.pdf (12.11.2020 erişildi).
- Gilaberte-Búrdalo, M., Lopez-Moreno, I.J., Moren-tejeda, E., Jerez, S., Alonso-Gonzales, E., Lopez-Martin, F., Pino-Otin, M, R. (2017). Assessment of ski condition reliability in the Spanish and Andorran Pyrenees for the second half of the 20th century. *Applied Geography, Volume: 79*, 127-142.
- Gorter, C., & Nijkamp, P. (2001). Location Theory. N. J. Smelser, & P. B. Baltes içinde, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (s. 9013-9019). <https://www.sciencedirect.com/topics/economics-econometrics-and-finance/location-theory>.

- Gövsa, Ö. (Erişim 11.13.2020). İZMİR DAĞ PROJESİ: İzmir Bozdağ Kayak Merkezi Eleştirileri ve Geleceği. http://www.dagprojeleri.com/tr:http://www.dagprojeleri.com/tr_izmirdagprojeleri.aspx?id=1 adresinden alındı
- Günel, N. (2013). Türkiye'de Kar Yağışı, Karın Yerde Kalma Süresi ve Daimi Kar Sınırı. *Acta Turcica(Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, Sayı:1, 1-13.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Hodeck, A., & Hovemann, G. (2015). Destination Choice In German Winter Sport Tourism: Empirical Findings. *Polish Journal of Sport and Tourism, Volume 22: Issue 2*, 114-117, DOI: 10.1515/pjst-2015-0019.
- İkizceli, İ., & Akdeniz, Y. S. (2017). Akut Dağ Hastalığı ve Serebral Ödem. *Türkiye Klinikleri Emergency Medicine-Special Topics*, 3(3) , 252-259.
- Klenosky, D. B., Gengler, C. E., & Mulvey, M. S. (1993). Understanding the Factors Influencing Ski Destination Choice: A Means-End Analytical Approach. *Journal of Leisure Research; Volume: 25; 4,, 362-379*.
- Konu, H., Laukkanen, T., & Komppula, R. (2011). Using Ski Destination Choice Criteria to Segment Finnish Ski Resort Customers. *Tourism Management, Volume: 32, Issue: 5*, 1096-1105.
- Koyuncu, R. (Erişim 11.12.2020). YÜKSEK İRTİFA ve YÜKSEK İRTİFA HASTALIKLARI . https://www.researchgate.net/publication/332408108_YUKSEK_IRTIFA_ve_YUKSEK_IRTIFA_HASTALIKLARI_Rozerin_Koyuncu adresinden alındı
- Mızrak, O. (2011). *Kayak Alanlarının Yönetimi ve Güvenliği: Palandöken Kayak Merkezi Uygulaması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Morey, E. R. (1984). The Choice of Ski Areas: Estimation of a Generalized CES Preference Ordering with. *The Review of Economics and Statistics, Volum: 66, No. 4*, 584-590.
- Morey, E. R. (1985). Characteristics, Consumer Surplus, and New Activities: A Proposed Ski Area. *Journal of Public Economics, Volume: 26, Issue: 2*, 221-236.
- Pearce, P. L. (2005). *Tourist Behaviour: Themes and Conceptual Schemes*. Clevedon: Channel View Publications.
- Riddington, G., Sinclair, C., & Milne, N. (2000). Modelling Choice and Switching Behaviour Between Scottish Ski Centres. *Applied Economics, Volume: 32, , 1011-1018*.
- Rixen, C., Teich, M., Lardelli, C. (2011). Winter Tourism and Climate Change in the Alps: An Assessment of Resource Consumption, Snow Reliability, and Future Snowmaking Potential. *Mountain Research and Development, 31(3)*, 229-236.
- Scott, D., McBoyle, G., & Minogue, A. (2007). Climate change and Quebec's ski industry. *Global Environmental Change, Volume: 17, Issue: 2*, 181-190.
- Tsuyuzaki, S. (1994). Environmental Deterioration Resulting from Ski-resort Construction in Japan. *Environmental Conservation, Volume:21, https://doi.org/10.1017/S0376892900024541*, 121-125.
- Siberman, J. A., & Ress, P. W. (2010). Reinventing Mountain Settlements: A GIS Model for Identifying Possible Ski Towns in the U.S. Rocky Mountains. *Applied Geography, Volume: 30*, 36-49.
- Ülker, İ. (1992). *Dağ Turizmi: Planlama Yöntemler, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri*. Ankara: T.C.Turizm Bakanlığı.
- Vanat, L. (2019). *2019 International Report on Snow & Mountain Tourism* . <https://vanat.ch/RM-world-report-2019.pdf>.

- Won, D., Bang, H., & Shonk, D. J. (2008). Relative Importance of Factors Involved in Choosing a Regional Ski Destination: Influence of Consumption Situation and Recreation Specialization. *Journal of Sport & Tourism, Volume 13, Issue 4, 249-271.*
- Yavan, N. (Erişim 10.11.2020). *Yerleşim (Lokasyon) Teorisine Giriş.* https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/90985/mod_resource/content/0/Hafta11-Lokasyon%20%28Yerse%C5%9Fim%29%20Teorisine%20Giri%C5%9F.pdf adresinden alındı
- Zeydan, Ö., & Sevim, B. (2008). İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkisi. *TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu: Küresel İklim Değişimi Ve Türkiye* (s. 156-171). Ankara: TMMOB.
- Google Earth (Erişim 19.11.2020). <https://earth.google.com/web/@38.30608579,43.07217352,832.88361535a,20960.0823556d,35y,171.43755871h,60.11819946t,0r> adresinden alındı
- www.travel-information.org. (Erişim 13.11.2020). *travel-information.org*. <https://travel-information.org/ski-slope-ratings/> adresinden alındı
- <https://en.wikipedia.org>. (Erişim 13.11.2020). *Piste*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Piste#:~:text=The%20steepness%20of%20ski%20trails,\)%20are%2040%25%20and%20u](https://en.wikipedia.org/wiki/Piste#:~:text=The%20steepness%20of%20ski%20trails,)%20are%2040%25%20and%20u) p. adresinden alındı